

Ova pomoć je od američkog i švedskog naroda

POZIV ZA PODNOŠENJE ZAHTJEVA

RFA-007-2013

Poboljšanje konkurentnosti i pristupa tržištima za sektore mljekarstva, voća, povrća, ljekovitog/aromatičnog bilja (MAP) i meda

Zahtjevi moraju biti primljeni najkasnije do **16:00 h 1. novembra 2013 godine**. Podnosioci zahtjeva moraju zadovoljiti kriterije podobnosti koji se odnose na ovaj Poziv za podnošenje zahtjeva. Ovaj poziv traži zahtjeve za dodjelu grant sredstava u cilju podrške održivom ekonomskom rastu, povećanju zaposlenosti, povećanju prihoda u domaćinstvima u Bosni i Hercegovini, te unapređenju potencijala za ispunjenje EU standarda u vezi s *Projektom za razvoj tržišne poljoprivrede (FARMA)* kojeg podržavaju Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) i Švedska razvojna agencija (Sida).

Projekt FARMA poziva kvalificirane organizacije da dostave zahtjeve za Unapređenje konkurentnosti i pristupa tržištima u sektorima mljekarstva, voća, povrća, ljekovitog/aromatičnog bilja (MAP) i meda. Projekt FARMA implementira Chemonics International Inc. prema ugovoru broj 168-C-00-09-00102-00.

Projekt FARMA poziva kvalificirane organizacije da prisustvuju informativnom sastanku u vezi ovog Poziva koji će se održati **4. septembra, 2013. godine u 11:00 h u uredu projekta FARMA, Sarajevo, Kolodvorska 12/1**. Preporučuje se prisustvo ovom sastanku.

Pozivamo vas da podnesete svoj zahtjev za Unapređenje konkurentnosti i pristupa tržištima u sektorima mljekarstva, voća, povrća te ljekovitog/aromatičnog bilja (MAP) i meda. Grant sredstva će biti dodijeljena i implementirana u skladu s propisima vlade SAD-a koji reguliraju grantove u skladu s ugovorima i internim politikama za upravljanje grantovima u okviru projekta FARMA.

A. CILJ

Ciljevi ove aktivnosti su podijeljeni po pod-sektorima i navedeni su niže u tekstu:

Sektor mljekarstva

- Promocija ekološki održivog i produktivnijeg mljekarstva u skladu s Principima dobre poljoprivredne prakse da bi se osigurali sigurni proizvodi stanovništvu za konzumaciju;
- Povećana konkurentnost mljekarske industrije u BiH putem poboljšanja prinosa po kravi, proizvodnje kvalitetnih mliječnih proizvoda i u skladu s EU standardima;
- Poboljšanje marketinga, ambalaže i brendiranja sireva s posebnom aromom i drugih mliječnih proizvoda;
- Olakšavanje supstitucije uvoza mliječnih proizvoda i izvoza mliječnih proizvoda;

- Uvođenje novih tehnologija za poboljšanje kvaliteta postojećih mliječnih proizvoda; Jačanje lokalnih proizvođačkih organizacija u cilju unapređenja kvaliteta mlijeka u skladu s EU standardima.

Sektor voća i povrća (F&V)

- Promocija ekološki održive i produktivnije proizvodnje voća i povrća u skladu s Principima dobre poljoprivredne prakse da bi se osigurala proizvodnja sigurnih proizvoda za konzumiranje;
- Povećana konkurentnost sektora voća i povrća u Bosni i Hercegovini putem unapređenja prinosa, proizvodnje i prerade kvalitetnog proizvoda i u skladu s EU standardima;
- Poboljšanje marketinga, ambalaže i brendiranja finalnog proizvoda;
- Olakšavanje izvoza svježih proizvoda i proizvoda s dodanom vrijednošću u EU i na druga međunarodna tržišta;
- Uvođenje novih tehnologija za povećanje kvaliteta i poboljšanje produktivnosti postojećih i novih farmara i proizvođačkih organizacija;
- Uvođenje boljih i produktivnijih sorti voća koje se traže na inostranim tržištima i koje imaju veći potencijal za izvoz.

Sektor ljekovitog i aromatičnog bilja

- Očuvanje samoniklog bilja putem povećanog uzgoja i održivog branja;
- Povećan uzgoj ljekovitog bilja da bi se omogućila veća kontrola nad kvalitetom i kvantitetom biljnog materijala koji je u stalnom deficitu na domaćem i međunarodnom tržištu;
- Promocija ekološki održivog uzgoja u skladu s Principima dobre poljoprivredne prakse;
- Povećana konkurentnost proizvoda od ljekovitog i aromatičnog bilja putem poboljšanja proizvodnih procesa u cilju smanjenja troškova i poboljšanja kvalitete proizvoda;
- Povećana proizvodnja proizvoda s dodanom vrijednošću;
- Poboljšani marketing, ambalaža i brendiranje finalnih proizvoda;
- Povećana domaća prodaja i izvoz proizvoda od MAP-a.

Sektor meda

- Povećan broj profesionalnih pčelara;
- Povećan prinos po košnici i, shodno tome, povećana proizvodnja meda i nusproizvoda api kulture;
- Implementacija dobrih pčelarskih praksi, sljedljivost proizvodnje i konačno usvajanje zahtjeva koji se odnose na EU standarde.

OPIS PROGRAMA

B.1 OPŠTE INFORMACIJE

Svrha Projekta za razvoj tržišne poljoprivrede (FARMA) je da pruži tehničku pomoć podsektorima poljoprivrednih tržišta u Bosni i Hercegovini (BiH) putem podrške koja je kreirana na bazi stvarnih potreba i usmjerena ka poboljšanju konkurentnosti bh. poljoprivrednih proizvoda. FARMA stremi ka povećanju ekološki održive proizvodnje, prerade i prodaje poljoprivrednih proizvoda s dodanom vrijednošću. Očekivani rezultat projekta FARMA je ekonomski rast i doprinos smanjenju siromaštva.

Multi-funkcionalnost mljekarskog sektora, povezana s obezbjeđivanjem osnovne hrane za potrošače i sirovine za proizvodnju mliječnih proizvoda, kao i njegov doprinos ruralnom razvoju, biološkoj raznovrsnosti i zapošljavanju, čini ga značajnim sektorom u BiH. Bosanskohercegovačke farme su male (obično 1- 5 krava). U toku prethodnog perioda, i u okviru nove ekonomske i institucionalne realnosti, uz pritiske za priključenje EU, počela je promjena profila mljekarskog sektora. Male organizacije nisu u stanju da se natječu na međunarodnim tržištima i ne mogu efikasno poštivati EU standarde za kvalitet i sigurnost hrane, dobrobit životinja i zaštitu okoliša. Ovo bi moglo imati ozbiljne socioekonomske posljedice za mnogo ljudi, posebno u manje razvijenim regijama zemlje. Jedini način da se ostane konkurentan je da se poveća prosječna veličina farmi i da se zadovolje traženi higijenski standardi. Za očekivati je da će samo veliki prerađivači mlijeka ostati konkurentni na dugoročnoj osnovi. Očekuje se da će mali prerađivači mlijeka ostati konkurentni ako se fokusiraju na specijalizirane proizvode (proizvodne niše) kao što su posebni sirevi. Cilj projekta FARMA je da se poveća domaća prodaja i izvoz. Pa ipak, da bi se ovo desilo, mora se povećati proizvodnja mlijeka po grlu, troškovi proizvodnje se moraju smanjiti, a kvalitet proizvoda se mora poboljšati. Ova tri ključna faktora – obim proizvodnje, troškovi proizvodnje i kvalitet proizvoda – postala su pokretači intervencija u okviru projekta.

U sektoru voća i povrća, naponi projekta FARMA usmjereni su na radno intenzivne kulture vrlo visoke vrijednosti koje se mogu profitabilno uzgajati na malim zemljišnim parcelama. Iako druge kulture također imaju podršku, primarni naponi za postizanje cilja koji se odnosi na povećanje profitabilnosti malih farmi bili su usmjereni na jagodičasto voće. To obuhvata povećanje proizvodnje, površine i produktivnosti, kao i uvođenje sorti koje nude druge opcije osim zamrzavanja. U ovom sektoru, projekt FARMA je koncentrirao svoje aktivnosti u tri segmenta: (1) uvođenje novih proizvodnih tehnologija i standarda u proizvodnji i preradi; (2) uvođenje novih sorti jagodičastog voća da bi se osiguralo da sektor stekne dugoročnu komparativnu prednost; (3) olakšavanje tržišnog povezivanja, putem učešća na sajmovima i direktnih kontakata s potencijalnim kupcima da bi se pomoglo organizacijama da imaju pristup tržištima koja više plaćaju.

Sektor ljekovitog i aromatičnog bilja (MAP) karakterizira prikupljanje autohtonog samoniklog bilja koje potom kupuju male organizacije i prerađuju u široki spektar proizvoda: eterična ulja, čajevi, kreme, tinkture, homeopatski lijekovi, itd., ili se prodaje na veliko za izvoz. Prekomjerno branje prirodnih i samoniklih resursa te ograničena proizvodnja proizvoda s dodanom vrijednošću predstavljaju ključne izazove u sektoru MAP-a. Postoji velika potražnja za

sirovinama MAP-a, međutim mnoge domaće MAP kompanije ne mogu dobiti ove sirovine na domaćem tržištu i prisiljene su da uvoze biljni materijal iz drugih zemalja. Shodno tome, projekt FARMA se fokusirao na intervencije koje su kreirane da olakšaju uzgoj MAP-a, koje ima potencijal da generira dodatni prihod za ruralna domaćinstva.

Sektor meda u BiH karakterizira veliki broj malih pčelara s različitim nivoima obrazovanja i znanja. Proizvodi se često prodaju od vrata do vrata s ograničenom kontrolom od strane vlade. Rezultat ovoga je nestandardizirana proizvodnja i napredovanje crnog tržišta za proizvode od meda. Zbog ovih faktora, i zbog nedovoljnog nadzora kvaliteta meda, ne izvozi se domaći med u EU.

B.2 AKTIVNOSTI

Svrha ove aktivnosti je da se pruži podrška intervencijama *u nekom od ili u sva tri* pod-sektora koje će voditi ka poboljšanoj proizvodnoj efikasnosti i profitabilnosti i za proizvođačke organizacije i za farmere, povećanoj proizvodnji proizvoda s dodanom vrijednošću, primjeni dobrih poljoprivrednih praksi i EU standarda za sigurnost hrane, ekološkoj usklađenosti, poboljšanoj sveukupnoj konkurentnosti svih učesnika u lancu vrijednosti, i poboljšanom pristupu međunarodnim tržištima.

B.2.1 Ciljne aktivnosti

Ciljne aktivnosti koje će podržati ovaj Poziv opisane su u sljedećem odjeljku. Projekt FARMA dodjeljuje grant sredstva kvalificiranim proizvodnim organizacijama (PO) u cilju podrške financiranju aktivnosti koje će u Bosni i Hercegovini jačati sektore mljekarstva, voća i povrća (F&V), ljekovitog i aromatičnog bilja (MAP) i meda olakšavajući domaću proizvodnju kvalitetnih proizvoda.

1. Sektor mljekarstva

Projekt FARMA aktivno radi u sektoru mljekarstva u cilju poboljšanja kvantiteta i kvaliteta proizvodnje mlijeka i povećanja profita za farmere i proizvođače. Profitabilnost na farmama mlijeka uglavnom ovisi o sposobnosti upravljanja troškovima stočne hrane i efikasnosti balansiranja obroka za stoku. Također su neophodna tehnološka poboljšanja i nova tehnološka rješenja na farmama da bi se povećala konkurentnost farmera. Ovi ciljevi se ne mogu postići ukoliko mlijeko nije izvrsnog kvaliteta. Da bi se proizvodilo mlijeko visoke kvalitete i u skladu sa standardima i odredbama za sigurnost hrane, krave moraju biti zdrave. Farmeri koji proizvode mlijeko moraju osigurati da se svaka životinja drži u odgovarajućem prostoru i da se adekvatno hrani. Projekt FARMA ima za cilj da poboljša konkurentnost i farmera i malih proizvođača sira kroz povećan kvalitet mlijeka, proizvodnju i prinose, poboljšanu higijenu mlijeka i balansiranje obroka za stoku. Pored toga, projekt FARMA usmjeren je na pružanje podrške za implementaciju EU standarda za sigurnost hrane, dobrih farmerskih praksi, te za implementaciju EU propisa u oblasti adekvatnog upravljanja gnojivom da bi se minimizirao negativni učinak na okoliš.

B.2.1.1. Ciljna aktivnost 1

Promocija ekološki održive i produktivnije proizvodnje i prerade mlijeka u skladu s dobrim poljoprivrednim praksama i praksama dobre higijene kao instrument za ublažavanje nezaposlenosti i povećanje potencijala za stvaranje prihoda učesnika u lancu vrijednosti;

Projekt FARMA će podržati financiranje aktivnosti koje će ojačati sektor mljekarstva u BiH kroz olakšavanje domaće proizvodnje visoko kvalitetnog mlijeka i mliječnih proizvoda. *Podnosioci zahtjeva mogu dostaviti prijedloge koji tretiraju jednu ili nekoliko ciljnih aktivnosti koje su predložene niže u tekstu:*

- Proizvodnja kvalitetne voluminozne stočne hrane putem obezbjeđivanja efikasnije poljoprivredne mašinerije;
- Poboljšanje higijene mlijeka, kvaliteta i zdravlja životinja putem obezbjeđivanja izmuzišta, opreme za štale, adaptacije postojećih i izgradnje novih štala da bi se zadovoljili higijenski standardi i standardi za dobrobit životinja;
- Povećanje prinosa po kravi putem uvođenja novih balansiranja obroka, kompjuteriziranog hranjenja i tehnologije za oplodnju;
- Poboljšanje upravljanja mljekarskim stadom putem uvođenja novih softverskih rješenja za vođenje financijske evidencije i evidencije o proizvodnji na farmi;
- Uvođenje upravljanja gnojivom putem implementacije Nitratne direktive EU;
- Standardizacija kvalitete mliječnih proizvoda putem uvođenja EU standarda za upravljanje kvalitetom i/ili standarda za sigurnost hrane;
- Aktivnosti kao što su istraživanje tržišta, marketinške aktivnosti i učešće na sajmovima, koje će olakšati pristup međunarodnim tržištima;
- Poboljšanje prodaje specijalnih sireva malih proizvođača putem implementacije EU standard za sigurnost hrane, promocije i poboljšanog brendiranja i etiketiranja;
- Uvođenje novih proizvodnih tehnologija putem nabavke efikasnije opreme za preradu.

Napomena: svi prijedlozi moraju uključivati određene aktivnosti koje se odnose na marketing, mjere za ublažavanje bilo kojih negativnih uticaja na okoliš uslijed predloženih aktivnosti, i ispunjavanja EU zahtjeva za sigurnost hrane.

2. Sektor voća i povrća

Projekt FARMA podržava proizvođače i prerađivače voća i povrća sa ciljem da moderniziraju svoje proizvodne i prerađivačke tehnologije, uvedu nove sorte da bi mogli povećati prinose, efikasnost proizvodnje i profitabilnost, te da usvoje i implementiraju EU standarde o sigurnosti hrane. Tokom proteklog perioda uočeni su određeni pozitivni trendovi posebno u proizvodnji malina zbog nedavnih investicija u postrojenja za dubinsko smrzavanje i preradu. No unatoč tome, veliki dio potencijalno produktivnog zemljišta još uvijek je nedovoljno iskorišten, a stope nezaposlenosti ruralnog stanovništva su visoke. Zemljišni posjedi u Bosni i Hercegovini su generalno mali i fragmentirani, farmeri koji imaju pristup zemljištu često nemaju stručno znanje

o modernim metodama ili novijim dostignućima u poljoprivredi, uključujući pristup materijalima, presadima, zaštiti usjeva, gnojivima, itd. Stoga, održiv poljoprivredni razvoj u BiH ovisi o identifikaciji visoko vrijednih i radno intenzivnih kultura kao što su trešnje i višnje, i jagodičasto voće (maline, jagode, kupine, ribizle, aronija itd.) i rano povrće za koje zemlja ima konkurentnu i komparativnu prednost uslijed geografskih i klimatskih uvjeta. Projekt FARMA je usmjeren na poboljšanje konkurentnosti i farmera i prerađivača putem povećanog kvaliteta proizvoda, proizvodnje i prinosa, uvođenja novih sorti voća i povrća, poboljšanih proizvodnih tehnologija, te poboljšane žetve i postupanja nakon žetve. Pored toga, projekt FARMA ima za cilj pružanje podrške implementaciji EU standarda za sigurnost hrane, dobre farmerske prakse koje su ekološki održive.

B.2.1.2. Ciljna aktivnost 2

Povećana konkurentnost sektora voća i povrća u BiH putem povećanja proizvodnje kvalitetnog proizvoda u skladu sa standardima EU, implementiranje novih proizvodnih tehnologija, uključujući nove sorte usjeva;

Ciljne aktivnosti koje će biti podržane opisane su u sljedećem odjeljku. Projekt FARMA će podržati financiranje aktivnosti koje će jačati sektor voća i povrća u BiH tako što će olakšati domaću proizvodnju visoko kvalitetnog proizvoda i u skladu s dobrim poljoprivrednim praksama i EU standardima za sigurnost hrane. *Podnosioci zahtjeva mogu dostaviti prijedloge koji tretiraju jednu ili nekoliko ciljnih aktivnosti koje su predložene niže u tekstu:*

- Upotreba novih, modernih metoda za poboljšanje proizvodnje malina kao što je korištenje mreža i folija na plantažama malina da bi se povećao kvalitet voća i da bi se produžio period žetve iznad sadašnjih parametara;
- Povećanje plantaža pod malinama koje su namijenjene tržištima svježih proizvoda i poboljšanje postupanja nakon žetve što je zahtjevniji proces nego za industrijske maline;
- Povećanje plantaža borovnica i trešanja na kojima se koriste moderne i ekološki održive proizvodne tehnike;
- Uvođenje novih sorti jagodičastog voća koje mogu ostvariti veće prinose i produžiti period žetve;
- Podrška novim proizvodnim i/ili prerađivačkim tehnologijama koje vode ka supstitucijama uvoza i/ili povećanom izvozu;
- Poboljšano postupanje nakon žetve, kao što je pred-hlađenje, na nivou farme;
- Ekološki održive opcije navodnjavanja u skladu s ekološkim zahtjevima USAID-a;
- Aktivnosti kao što su istraživanje tržišta, marketinške aktivnosti i učešće na sajmovima koje će olakšati pristup međunarodnim tržištima.

Napomena: svi prijedlozi moraju sadržavati aktivnosti koje se odnose na marketing, mjere za ublažavanje bilo kojih negativnih uticaja na okoliš uslijed predloženih aktivnosti, i ispunjavanje EU zahtjeva za sigurnost hrane.

3. Sektor ljekovitog i aromatičnog bilja

Sektor ljekovitog i aromatičnog bilja (MAP) igra važnu ulogu u ekonomskom, socijalnom, kulturnom i ekološkom aspektu lokalnih zajednica širom svijeta. Sve veća potražnja za biljem i njihovim staništima ugrožava mnoge vrste koje se beru u divljoj prirodi. Stoga, uzgajanje MAP-a predstavlja održiv alternativni izvor sirovog materijala MAP-a i izvodivu strategiju diverzifikacije za mnoge male farmere budući da je velika potražnja za tim MAP-om, trgovinske mogućnosti su sve veće, i potencijal za stvaranje prihoda je dobar. Postoji kontinuirana i sve veća međunarodna potražnja za biljem, začinima i eteričnim uljima. Zemlje u razvoju, kao što je Bosna i Hercegovina, imaju značajnu priliku da ostvare pogodnosti iz ove rastuće potražnje. Mnogi od ovih proizvoda mogu se prodati u sušenom obliku ili kao eterična ulja, što im daje visoku vrijednost po jedinici težine. Ovi proizvodi mogli bi biti profitabilan izvor diverzifikacije za male farmere u zemljama u razvoju.

S povećanom potražnjom za raspoloživim resursima, jedan broj važnih biljnih vrsta postao je oskudan u područjima gdje ih je ranije bilo u izobilju. Ako njihovo branje i upotreba ne budu regulirani, određenim vrstama može prijetiti istrebljenje. U BiH sektor ljekovitog i aromatičnog bilja karakterizira branje autohtonog samoniklog bilja kojeg zatim kupuju male organizacije i prerađuju u mnoštvo raznolikih čajeva, krema, eteričnih ulja, tinktura, homeopatskih lijekova, itd. ili prodaju na veliko za izvoz. Čak i danas, unatoč našim intenzivnim poljoprivrednim sistemima, branje samoniklog bilja još uvijek predstavlja jednu od značajnijih aktivnosti stanovništva u BiH i važan ekonomski faktor u ruralnim područjima BiH.

Jedan mali dio proizvodnje i prerade ljekovitog i aromatičnog bilja u BiH čine finalni proizvodi, kao što su kreme, tinkture, biljni čajevi i mješavine, prirodni sapuni, biljni lijekovi, hrana, koji se uglavnom prodaju na domaćem tržištu. Sve veća potražnja za prirodnim proizvodima na lokalnom nivou pokazuje da postoji veliki potencijal da se poveća proizvodnja koja će zadovoljiti domaće tržište. Trenutno, postoji ograničen broj proizvođačkih organizacija u BiH koje su ozbiljno uključene u ovu proizvodnju, koje proizvode izuzetno kvalitetne proizvode u skladu sa dobrim praksama. Ovi proizvodi su prisutni u domaćim trgovinama, ali vrlo često, uslijed zastarjele tehnologije koja se koristi u proizvodnji, oni nisu konkurentni uvezenim proizvodima.

B.2.1.3. Ciljne aktivnosti 3

Povećati uzgoj MAP-a, poboljšati tehnologije za preradu i povećati proizvodnju finalnih proizvoda s dodanom vrijednošću sa ciljem da se značajno poboljša pristup EU tržištima;

Ciljne aktivnosti koje će biti podržane opisane su niže u tekstu. *Podnosioci zahtjeva mogu dostaviti prijedloge koji tretiraju jednu ili nekoliko ciljnih aktivnosti koje su predložene niže u tekstu:*

- Povećanje uzgoja ljekovitog i aromatičnog bilja (MAP) kod farmera da bi se obezbijedila veća kontrola nad kvalitetom i kvantitetom biljnih materijala i da bi se očuvalo samoniklo bilje uz korištenje ekološki održivih metoda uzgoja u skladu s Principima dobre poljoprivredne prakse;

- Povećanje konkurentnosti proizvoda od ljekovitog i aromatičnog bilja pomoću poboljšanja proizvodnih procesa u cilju smanjenja troškova i poboljšanja kvaliteta proizvoda;
- Povećanje proizvodnje prirodnih proizvoda s dodanom vrijednošću koja su usmjerena na domaća i međunarodna tržišta;
- Poboljšanje marketinga i pristupa međunarodnim tržištima.

Napomena: svi prijedlozi moraju sadržavati određene aktivnosti koje se odnose na marketing, mjere za ublažavanje negativnih uticaja na okoliš uslijed predloženih aktivnosti, i ispunjavanje EU zahtjeva za sigurnost hrane.

4. Sektor meda

Pčelarstvo predstavlja jedan od sektora u okviru poljoprivrede koji značajno doprinosi poboljšanoj ekonomskoj aktivnosti, ruralnom razvoju, i očuvanju ekološke ravnoteže. Uslijed prirodne biološke raznolikosti, Bosna i Hercegovina ima veliki potencijal za proizvodnju meda izvrsne kvalitete, kao i drugih pčelarskih nusproizvoda, što bi se trebalo smatrati kao konkurentna prednost. U poređenju s potencijalom za ispašu i potrebom za oprašivanjem uzgojenog i samoniklog bilja, sadašnje pčelarstvo je neadekvatno razvijeno i nejednako distribuirano u različitim područjima. Drugo pitanje odnosi se na to da je pčelarstvo u Bosni i Hercegovini uglavnom ograničeno na starije stanovništvo koje čine samouki „pčelari iz hobija“, i mnogi ne planiraju da komercijaliziraju svoj posao i da prerađuju med u skladu sa EU zahtjevima. U Bosni i Hercegovini trenutno postoji samo oko pet većih prerađivača meda koji imaju kapacitet da ispune kriterije za izvoz meda u EU i na druga međunarodna tržišta. Da bi se olakšala komercijalizacija industrije meda, projekt FARMA planira pružiti podršku ovoj industriji u cilju moderniziranja proizvodne tehnologije da bi se mogla povećati konkurentnost i na domaćem i na međunarodnom tržištu sa ciljem da privuče dodatno stanovništvo, uključujući omladinu, koji bi bili profesionalno uključeni u proizvodnju meda. Glavni nedostaci bh. sektora meda mogu se grupirati na sljedeći način:

- Bosanskohercegovački med i proizvodi na bazi meda nisu brendirani;
- Ambalaža za med i proizvode od meda je vrlo jednostavna i nije privlačna za potrošače; de-kristalizirani med se pakuje u staklenke od 900 grama s jednostavnim etiketama; samo neznatan broj pčelara nudi manja pakovanja;
- Izuzetno mali broj proizvođača meda nudi druge proizvode osim meda, kao što su matična mliječ, polen, pčelinji otrov i drugo. Ako je proizveden, često se nudi u osnovnoj ambalaži. Općenito, vrlo malo pažnje se pridaje marketingu.

B.2.1.4. Ciljna aktivnost 4

Proizvodnja, ambalaža i brendiranje meda i drugih pčelinjih proizvoda u skladu s EU standardima da bi mogli pristupiti i natjecati se na EU i drugim međunarodnim tržištima.

Ciljne aktivnosti koje će biti podržane opisane su u sljedećem odjeljku. *Podnosioci zahtijeva mogu dostaviti prijedloge koji tretiraju jednu ili obje ciljne aktivnosti koje su predložene niže u tekstu:*

- Poboljšano brendiranje, etiketiranje i ambalaža meda i/ili drugih nusproizvoda od meda da bi se učinili privlačnijim za međunarodne kupce;
- Istraživanje tržišta u zemlji u pogledu mogućeg izvoza (angažiranje eksperata ili druge srodne aktivnosti), izrada marketinških/promotivnih materijala, promocija proizvoda na ciljnim lokacijama, učešće na sajmovima i/ili druge aktivnosti koje će olakšati pristup EU/međunarodnim tržištima.

Napomena: svi prijedlozi moraju sadržavati aktivnosti koje ublažavaju bilo koje negativne uticaje na okoliš uslijed predloženih aktivnosti, i moraju osigurati da budu ispunjeni EU zahtjevi za sigurnost hrane.

Proizvođačke organizacije (PO) koje zadovoljavaju sljedeće kriterije podobne su da se prijave:

- One koje su pravno registrirane minimalno kao obrtničke organizacije;
- Registrirani biznisi, zadruge ili udruženja koja se bave proizvodnjom mlijeka, mliječnih proizvoda, voća i povrća, ljekovitog i aromatičnog bilja i/ili meda s najmanje 2 godine iskustva u ovom sektoru;
- Druge registrirane organizacije koje pružaju usluge za PO koje se bave proizvodnjom mlijeka, mliječnih proizvoda, voća i povrća, MAP-a, i/ili meda;
- One koje imaju financijske evidencije za najmanje dvije godine;
- One koje pristanu da u potpunosti poštuju ekološke zahtjeve projekta FARMA, o kojima će biti informiran izabrani korisnik grant sredstava.

Pored gore navedenih kriterija, od svih podnosioca aplikacija zahtijeva se da opišu kako planiraju umanjiti potencijalno narušavanje tržišta tako što će predložiti mjere koje će biti od koristi za cijeli lanac vrijednosti. Podnosilac zahtjeva mora demonstrirati svoju spremnost da ublaži potencijalno narušavanje tržišta aktivnostima koje će biti korisne za male farmere da bi se postigao veći socijalni učinak ili za višestruke PO koje vode ka razvoju sektora ili lanca vrijednosti.

Projekt FARMA osigurava jasne, transparentne i konkurentne procedure za dodjelu bespovratnih sredstava i jedan od ključnih elemenata kod ocjene zahtjeva uključuje opis aktivnosti koje vode umanjenju poremećaja na tržištu. Zahtjevi će biti pregledani i ocjenjeni sa ciljem da se izbjegne narušavanje tržišta, favoriziranje jednog proizvođača, poslovne grupacije ili interesa u odnosu na druge.

U poboljšanju konkurentnosti sektora za proizvodnju i preradu mlijeka, voca, povrca, ljekovitog bilja i meda, grant sredstva će jačati tržišta i poticati konkurentnost komplementarnih organizacija u istom lancu vrijednosti.

B.2.2. TEHNIČKI PRISTUP

Za svaku predloženu aktivnosti, podnosilac zahtjeva također će predložiti ciljne indikatore za sljedeće oblasti:

- Povećana proizvodnja i potencijal za stvaranje prihoda;
- Povećan pristup međunarodnim i/ili domaćim tržištima;
- Povećan broj malih farmera i/ili indirektnih radnika kao rezultat implementacije aktivnosti;
- Uvođenje novih proizvoda na tržište;
- Povećano područje pod kultivacijom;
- Povećani prinosi i profitabilnost zahvaljujući uvođenju novih sorti zasada;
- Uvođenje HACCP, GlobalGAP, organskih, PDO/PGI ili drugih relevantnih standarda ili sistema upravljanja;
- Supstitucije uvoza i/ili povećanje izvoznog potencijala;

Od podnosioca zahtjeva se očekuje da dostavi dovoljno informacija koje će demonstrirati kako će poboljšanje proizvodnih/prerađivačkih tehnologija povećati konkurentnost bh. PO na međunarodnom i domaćem tržištu.

Da bi USAID/Sida FARMA financirao projekt, projekt bi trebao da sadrži sljedeće elemente kao relevantne:

- Spremnost da uvede nove proizvodne tehnologije i da demonstrira svoje prednosti (ako postoje) izabranim učesnicima u lancu vrijednosti;
- Spremnost da pruži pomoć mladim farmerima i/ili ženama (na primjer, u obliku obuke) da bi se povećala proizvodnja ciljnog proizvoda. Ova aktivnost će doprinijeti ublažavanju poremećaja na tržištu.
- Otvorenost da pokaže drugima u industriji nove prakse koje su implementirane kao rezultat projekta. Ova aktivnost će doprinijeti ublažavanju poremećaja tržišta.

Od podnosioca zahtjeva očekuje se da demonstrira sljedeće:

1. Pristup tržištu

Kako će proširenje proizvodnje poboljšati pristup željenim tržištima? Koja su i gdje se nalaze željena tržišta? Da li su domaća ili međunarodna? Kada će se pristupiti tim željenim tržištima? Koja će biti vrijednost povećane prodaje? Kakva je trenutna situacija u PO/na farmi?

2. Kvalitet proizvoda

Kakav je sadašnji kvalitet proizvoda (vrsta proizvoda, cijene itd.) i kakva su očekivanja u pogledu poboljšanja zahvaljujući implementaciji projekta? Koji je očekivani nivo supstitucije uvoza?

3. Proizvodni nivoi

Koji su trenutni proizvodni nivoi u regiji? Da li će ovaj projekt voditi ka povećanju proizvoda i/ili prerade? Šta će podnosilac zahtijeva uraditi da bi promovirao veće prinose (npr. implementacija nove tehnologije, uvođenje nove sorte usjeva)? Da li će biti povećanje zaposlenosti na puno vrijeme, sezonske ili indirektno zaposlenosti i za koliko?

4. Profitabilnost

Da li će ovaj projekt imati za rezultat veći dohodak i profitabilnost farmera i/ili proizvođačkih organizacija? Koje je očekivano povećanje dohotka i profita?

5. Metodologija - Tehnologija

Opišite metode i tehnologije koje će biti korištene?

6. Ekološka održivost

Tehnička pomoć koja se pruža u okviru ovog obima aktivnosti mora poštovati ekološke zahtjeve USAID-a u skladu sa CFR 216, i Inicijalnog ispitivanja okoliša (IEE) koje je posebno pripremljeno za projekt FARMA. Podnosilac zahtjeva mora demonstrirati kako će projekt minimizirati negativne uticaje na okoliš, uključujući (ukoliko je primjenjivo):

- Ublažavanje negativnih ekoloških uticaja tokom izgradnje pogona;
- Ublažavanje negativnih ekoloških uticaja tokom rada pogona;
- Pitanja u pogledu zdravlja i sigurnosti radnika;
- Primjena dobrih poljoprivrednih praksi, dobrih praksi branja, dobrih higijenskih praksi, dobrih pčelarskih praksi, ukoliko je primjenjivo;
- Ako je primjenjivo, dozvole su dobijene ili će biti dobijene.

Određeni primjeri mjera za ublažavanje uticaja na okoliš opisani su u Prilogu D.

B. 2.3 Očekivani rezultati

Grant sredstva će biti dodijeljena za aktivnosti koje će imati najveći doprinos za povećanje konkurentnosti sektora mljekarstva, voća i povrća, ljekovitog i aromatičnog bilja i sektora meda putem primjene novih tehnologija, dobrih poljoprivrednih praksi, uvođenja novih proizvoda na tržište, povećanja prodaje i profitabilnosti.

Zahtjevi za grant sredstva precizirat će ishode aktivnosti i objasniti će kako i do kojeg stepena se očekuje da će ostvariti cjelokupne poslovne rezultate i ciljeve.

B.2.4 Proces prijave

Sve zainteresirane strane mogu se prijaviti za moguću podršku iz Razvojnog fonda projekta FARMA za gore navedene ciljne aktivnosti.

Pored gore navedenih posebnih kriterija, svi podnosioci zahtjeva moraju zadovoljiti sljedeće uvjete:

1. Maksimalan iznos koji se traži od projekta FARMA ne bi trebao preći 50.000 \$.
2. Učešće projekta FARMA trebalo bi biti 50% ili manje od troškova cjelokupnog projekta.
3. Korištena oprema se NE MOŽE financirati.
4. Proizvođačka organizacija također mora dostaviti bilanse stanja i bilanse uspjeha (ili druge relevantne financijske podatke) za najmanje 2 godine, uz dokaz uspješnog poslovnog djelovanja.
5. Projekt FARMA će isplatiti sredstva podnosiocu zahtjeva tek nakon kupovine i ugradnje opreme, te nakon dostavljanja potrebne dokumentacije kao što su fakture, priznanice, itd.

C. KRITERIJI ZA EVALUACIJU

Prijave će ocjenjivati tehnički odbor za ocjenu zahtjeva projekta FARMA na temelju uspostavljenog sistema bodovanja. Pristup izradi prijave za grant mora da uzme u obzir sljedeće:

Dosljednost ciljevima Projekta FARMA: Rezultati koje kandidat predlaže se jasno odgovaraju ciljevima FARMA Projekta. Predloženi indikatori su objektivno mjerljivi, jasni i bitni za Projekat FARMA, a metodologija mjerenja rezultata programa je odgovarajuća i efikasna. Predloženi zadaci su konzistentni i doprinose ostvarivanju ciljeva iz ovog poziva.

Izvodljivost. Predložena metodologija odražava razumijevanje opisanog programa i obima aktivnosti iz ovog Poziva. Predviđene intervencije su prikladne, a krajnji rezultati konkretni i izvodljivi. Plan implementacije uključuje zadatke/aktivnosti koje su jasno opisane i organizirane u dosljednom i logičnom redoslijedu, predloženi termini omogućavaju maksimalno iskoristivost resursa i vremena, sa preciznim zadacima za pojedinačno osoblje.

Narušavanje tržišta. Predložena aktivnost jasno definiše kako će se eventualno narušavanje tržišta ublažiti. Od podnosioca zahtjeva se očekuje da pokaže spremnost da ublaži potencijalno narušavanje tržišta do kojeg može doći usljed finansijske pomoći, čime stiče konkurentsku prednost nad sličnim poslovima unutar lanca vrijednosti.

Održivost/finansijska samostalnost. Zahtjevi će se procjenjivati na osnovu uticaja aktivnosti koja se financira na izgradnju i jačanje kapaciteta lokalnih organizacija, te da li ta aktivnost utiče ili stimulira ekonomsku održivost organizacije. Predloženi elementi učešća u finansiranju su relevantni ciljevima programa i pokazuju opredijeljenost organizacije za investiranje sredstava u ovaj program. Zahtjev uključuje logički i izvodljiv prijedlog koji opisuje kako će učešće u finansiranju biti iskorišteno. . Ukoliko se očekuje prihod iz programa: prijedlog ostvarivanja prihoda iz programa je efikasan i realističan. Plan korištenja prihoda iz programa je dobro

osmišljen i u skladu je sa obaveznom standardnom odredbom po principu primjenljivosti RAA15.

Uticaj na ciljanu grupu, svijest o jednakosti spolova, etničkoj pripadnosti i manjinama:

Zahtjev jasno pokazuje svijest o jednakosti spolova, pitanjima etničke i/ili manjinske pripadnosti. Predloženi pristup i indikatori za mjerenje uticaja na zapošljavanje žena i poduzetništva koje uključuje manjine će imati pozitivan utjecaj na projekat. Zahtjev pokazuje obim do kojeg predložena aktivnost odgovara potrebama ciljanih grupa, te direktne koristi koje će ostvariti. Takođe, potrebno je uključiti i stepen direktnog ili indirektnog uticaja na druge organizacije i resurse, kako bi se razvili ili implementirali projektni ciljevi.

Upravljanje i programski kapacitet.

Osoblje i sastav timova: Predloženo osoblje posjeduje tehničke, menadžerske i osobne sposobnosti da adekvatno izvršava uloge/zadatke koji su im dodijeljeni. Dodjeljivanje zadataka u planu implementacije i predloženi sastav tima uključuju odgovarajuću kombinaciju iskustva i tehničkih sposobnosti s ciljem maksimalnog iskorištenja resursa i ispunjavanja zadatah rokova.

Sposobnosti i raniji učinak. Obezbijediti dokaz da organizacija ima sposobnost da preduzme i izvrši predložene aktivnosti. Procjena će se u osnovi bazirati na najmanje tri referentne provjere koje će izvršiti tehnički odbor za procjenu; prethodni učinak, kvalifikacije, reputacija, prihvatljivost i vještine ključnog osoblja; i „prethodna evidencija“, reputacija i dostignuća (uključujući razvoj samostalnih, održivih aktivnosti) određene organizacije.

Budžet:

FARMA neće birati prijave isključivo na bazi izvrsnog tehničkog prijedloga bez razmatranja troškova. Budžet će se procjenjivati na bazi koliko su troškovi razumni, dozvoljeni i realistični. Realističnost troškova zasnivaće se na faktorima kao što su:

- Da li su predloženi troškovi realistični za aktivnosti koji će se obavljati (ni previsoki ni preniski)?
- Da li troškovi odražavaju jasno razumijevanje zahtjeva iz ovog Poziva?
- Da li su troškovi dosljedni različitim elementima zahtjeva, što znači da su troškovi povezani sa predloženim aktivnostima?

Takođe će se ocjenjivati stepen do kojeg je budžet jasan i razuman, koliko odražava maksimalnu iskoristivost resursa organizacije i resursa iz granta Projekta FARMA, i koliko pruža razumno učešće u troškovima u skladu sa prirodom predložene aktivnosti i sposobnosti kandidata da učestvuje u njima. Svi članovi tehničkog odbora će detaljno pregledati budžet da bi se uvjerali da predloženi troškovi imaju tehničkog smisla, što znači da su direktno povezani sa aktivnostima i da predstavljaju razumne i neophodne troškove.

D. PODOBNOST

D.1 PRIMATELJI

Podnosilac zahtjeva mora biti bosanskohercegovačka proizvođačka organizacija ili nevladina organizacija u skladu s bosanskohercegovačkim zakonima i svim relevantnim politikama i propisima USAID-a.

Podnosilac zahtjeva mora zadovoljiti sve kriterije podobnosti koji su opisani na strani 7 u okviru Ciljna aktivnost 1, 2, 3, 4, i 5.

Podnosioci zahtjeva moraju biti u stanju da demonstriraju uspješne prethodne rezultate u implementaciji integriranih razvojnih programa koji se odnose na prioritetna područja projekta FARMA.

Podnosioci zahtjeva moraju pokazati dobar menadžment u obliku finansijskih, administrativnih i tehničkih politika i procedura i prezentirati sistem internih kontrola koji osiguravaju imovinu, štite protiv prevara, gubitka, i zloupotrebe; te podržavaju postizanje programskih pojedinačnih i općih ciljeva. FARMA će procijeniti ovu sposobnost prije dodjeljivanja grant sredstava.

Podnosioci zahtjeva moraju potpisati sljedeće certifikate što se zahtjeva prije primanja granta. Projekt FARMA će obezbijediti certifikate na svojoj web stranici www.bosniafarma.ba i pregledat će ih s podnosiocima zahtjeva, ako je potrebno. Certifikati su navedeni niže u tekstu:

- Certifikat koji se odnosi na financiranje terorizma
- Certifikat o primatelju
- Restrikcije o lobiranju
- Certifikat o osiguranju jednakih mogućnosti za podnosiocima zahtjeva

D.2 NEDOPUSTIVI TROŠKOVI

Grant sredstva projekta FARMA ne mogu se koristiti za sljedeće:

- Profit
- Vojnu opremu
- Opremu za nadzor
- Robe i usluge za podršku policiji i drugim aktivnostima za provedbu zakona
- Opremu i usluge za abortus
- Luksuznu robu i opremu za kockanje
- Opremu za modifikaciju vremena
- Privatne ceremonije, zabave, proslave ili troškove “reprezentacije” (troškovi zabave)
- Nabavku restriktivnih roba, kao što su određena poljoprivredna roba, motorna vozila, farmaceutski preparati, proizvodi za kontracepciju, pesticidi, korištena oprema i gnojiva bez prethodnog odobrenja od USAID-ovog službenika za ugovore.

- Nabavku roba i usluga iz zemalja ili od dobavljača koji mogu biti identificirani na USIAD-ovoj konsolidiranoj listi zabranjenih, suspendiranih ili nepodobnih podugovarača, ili u Sistemu za upravljanje dodjeljivanja (*System for Award Management SAM*) at <https://www.sam.gov> / ili the *U.S. Department of Treasury Office of Foreign Assets Controls (OFAC)* na <http://sdnsearch.ofac.treas.gov/Default.aspx>
- Ranije obaveze i/ili dugove, globe i kazne koje su nametnute jamcu.
- Alkoholna pića
- Nabavku ili aktivnosti koje nisu neophodne da se ostvare svrhe granta kako ih određuje projekt FARMA.

E. FINANCIRANJE

Svi grantovi će biti pregovarani, denominirani i financirani u bosanskohercegovačkim konvertibilnim markama (BAM). Plaćanja će se vršiti ili na bazi refundiranja u tranšama koje će korespondirati postignuću dogovorenog pokazatelja ili direktno na račun isporučitelja nakon završetka građevinskih radova ili nakon isporuke opreme. Odluku će donijeti FARMA kao dio konačne analize organizacijskih kapaciteta podnosioca aplikacije da upravlja grant sredstvima.

Svi troškovi koji se financiraju grant sredstvima moraju biti dozvoljeni, alokativni i razumni. Element dijeljenja troškova od strane podnosioca zahtjeva i/ili odobrene treće strane mora se priložiti za aktivnost koja se financira grant sredstvima.

Zahtjevi za grant sredstva moraju imati potporu u vidu detaljnog i realnog budžeta kao što je opisano u Dodatku B.

F. NADLEŽNOST/REGULATORNI PROPISI

Grantovi projekta FARMA koji se dodjeljuju ne- američkim organizacijama poštuju smjernice date u okviru USAID-ovog *Automated Directive System (ADS- Automatiziran sistem direktiva)* Odjeljak 302.3.5.6, “*Grants Under Contracts*”, (Grantovi pod ugovorom) ADS Poglavlje 303, “*Grants and Cooperative Agreements to Non-Governmental Organizations*” (*Grantovi i kooperativni sporazumi ne-vladinim organizacijama*) i u okviru uvjeta USAID-ovih standardnih odredbi koje su primjenjive na ne-američke nevladine organizacije koje su primatelji sredstava. Ovim odredbama se također može pristupiti putem vanjske USAID web stranice na <http://transition.usaid.gov/policy/ads/300/303.pdf>.

ADS 303 upućuje na tri dodatna regulatorna dokumenta;

22 CFR 226 *Administration of Assistance Awards to U.S. Non-Governmental Organizations*
 OMB Circular A-122: *Cost Principles for Nonprofit Organizations* (Administriranje dodjeljivanja pomoći ne-američkim nevladinim organizacijama OMB Dokument A-122: troškovni principi za neprofitne organizacije)

FAR 31.2 *Cost principles for Commercial Organizations* (Troškovni principi za komercijalne organizacije)

OMB Circular A-133: *Audits of States, Local Governments, and Nonprofit Organizations* (Dokument A- 133: Revizija država, lokalnih vlada i neprofitnih organizacija)

Kompletan tekst ovih dokumenata može se naći na <http://www.whitehouse.gov/omb/circulars/>. Od projekta FARMA se zahtijeva da osigura da sve organizacije koje primaju USAID-ova grant sredstva poštuju smjernice koje se nalaze u ovim dokumentima, kao što se primjenjuje na zasebne rokove i uvjete dodjeljivanja njihovih grant sredstava.

Objavljivanje ovog Poziva ne predstavlja obavezu projekta FARMA da dodjeli sredstva, niti obavezuje projekt FARMA da plaća troškove koji nastanu tokom pripreme i dostavljanja aplikacije. Nadalje, projekt FARMA zadržava pravo da odbije bilo koju aplikaciju ili sve aplikacije koje primi. Sve troškove pripreme i dostavljanja aplikacije i rizike snosi podnosilac aplikacije. Dodjeljivanje ovisi o raspoloživosti sredstava.

G. UPUTSTVA PODNOSIOCIMA ZAHTJEVA

Kandidati će predložiti sopstvenu strategiju za implementaciju naprijed opisanih aktivnosti , uvodeći inovacije u skladu sa organizacionim sposobnostima.

G.1 Samoprocjena kandidata

Svi kandidati podliježu obavezi inspekcije prije dodjele granta koju utvrđuje FARMA da bi se utvrdilo da li organizacija posjeduje minimum neophodnih sposobnosti upravljanja sredstvima iz fonda vlade Sjedinjenih Američkih Država. Ova samoprocjena je prvi korak u procesu određivanja odgovornosti. Obrazac samoprocjene može se dobiti na web stranici www.bosniafarma.ba

G.2 Puna prijava za grant

Primjer izrade tehničkog dijela aplikacije i budžeta nalaze se na web stranici Projekta FARMA www.bosniafarma.ba. Zahtjevi se dostavljaju u zadatom formatu. **Kandidati moraju dostaviti originalni potpisani primjerak u printanoj formi i elektronsku verziju aplikacije.**

Elementi i smjernice za popunjavanje zahtjevi su sumirane u tekstu ispod:

Sekcija I (Osnovne informacije). Podnosilac zahtjeva daje osnovne kontakt informacije i informacije u vezi sa statusom organizacije.

Sekcija II (Opis projekta). Podnosilac zahtjeva opisuje krajnje programske elemente kao što su cilj programa, povezanost sa ciljevima projekta FARMA, rezultati i indikatori za mjerenje rezultata, korisnike aktivnosti i plan distribucije rezultata aktivnosti.

Sekcija III (Plan implementacije projekta). Ova sekcija pokriva informacije u vezi sa implementacijom projekta, uključujući prijedlog osoblja, biografije predloženog ključnog osoblja (maksimum 2) i opis svakog zadatka. Svaki zadatak treba da bude:

- Kompletan i razumljiv
- Integralan i raspoređen sa pratećim zadacima.
- Dodijeljen odgovornoj osobi
- Definisano u smislu neophodnih resursa

- Zaključen sa konkretnim dostignućem – obilježje dostignuća mora biti povezano sa rezultatima.
- Navedeni zadaci moraju pokazivati logičan, smišljen pristup cjelokupnom planu implementacije. Potrebno je da zadaci opisuju aktivnosti koje će se preduzeti, te je potrebno da budu u logičkom redoslijedu. Svaki zadatak treba da doprinosi postizanju glavnog cilja.
- Kandidat treba da opiše sve relevantne materijalne pretpostavke i/ili uslove koji su potrebni za postizanje cilja granta.
- Plan implementacije može biti praćen tabelom koja pokazuje sve identificirane zadatke za cijelo vrijeme trajanja aktivnosti.
- Ukoliko aktivnosti mogu da proizvedu srednje do visoke ekološke rizike, plan implementacije treba da uključuje mjere ublažavanja štetnih posljedica po okolinu.

Sekcija IV (Iskustvo i kapacitet). Podnosilac zahtjeva opisuje prethodno ili terenu iskustvo u primjeni sličnih aktivnosti. Ovo je kritični faktor za procjenu kapaciteta primaoca granta da implementira aktivnost.

Sekcija V (Troškovi). U ovom dijelu se navodi sažetak informacija iz budžeta i uključuje ukupan iznos koji se zahtijeva za grant, učešće primaoca granta u troškovima (u gotovini ili u materijalnim sredstvima), doprinosi iz drugih izvora (sufinansiranje). Podnosilac zahtjevatakođe opisuje sva druga sredstva koja eventualno dobiva od vlade Sjedinjenih Američkih Država za neke druge projekte. Podnosilac zahtjevatreba da identifikuje sve dugoročne obaveze koje proističu iz aktivnosti kao i plan za njihovo održivo pokrivanje.

Sekcija VI (Budžet). Budžetski obrasci, nakon ispravnog popunjavanja, pregleda i odobravanja, služe kao zajednički dogovorena „mapa puta“ za finansijsko upravljanje projektom. Svi troškovi aktivnosti se moraju identificirati. Podaci o troškovima moraju biti tačni, predloženi iznosi ne smiju biti nerealno visoki ili nerealno niski.

Važno je da budžet jasno ukazuje na to odakle dolaze sredstva za projekat (od USAID-a, iz sufinansiranja drugog donatora, ili iz učešća samog kandidata). Nadalje, doprinosi od drugih donatora i iz resursa primaoca granta će se ispitati i dokumentovati. Da bi se izbjeglo dvostruko finansiranje/ispostavljanje računa, FARMA će zahtijevati da sve uključene strane budu predstavljene i održavaće kontakt sa sufinansijerima radi provjere njihovih doprinosa.

1. Obrazac rezimea budžeta za grant (standardni grantovi)
2. Obrazac mjesečnog pregleda budžeta (standardni grantovi)

Iznosi u budžetu takođe treba da budu praćeni opravdanjem, a kandidat mora biti u stanju da, na zahtjev, obezbijedi takve dokaze Projektu FARMA.

Svi troškovi aktivnosti iz granta moraju biti unutar uobičajene radne prakse podnosioca zahtjevai u skladu sa njegovim pisanim politikama i procedurama. Za podnosioca zahtjevabez revidirane stope indirektnih troškova, budžet može da uključuje direktne troškove koje će aplikant snositi kako bi obezbijedio konkretne troškove administracije i upravljanja koji se direktno mogu pripisati podršci ciljeva granta.

Zahtjev potpisuje ovlašteni zastupnik kandidata.

Zahtjev se dostavlja na engleskom jeziku ili na jeziku naroda Bosne i Hercegovine.

Prijave treba dostaviti u štampanoj formi na adrese ureda Projekta FARMA koje su navedene u daljnjem tekstu.

Pored toga, elektronska verzija zahtjeva može se poslati na e-mail pdfarma@bosniafarma.ba ili priložena uz štampanu kopiju.

FARMA Projekt
75000 Tuzla,
Marsala Tita 34A/III

FARMA Projekt
71000 Sarajevo
Kolodvorska 12/I

FARMA Projekt
88000 Mostar
Buna bb

FARMA Projekt
78000 Banjaluka
Prvog Krajiskog korpusa bb

Podnosioci zahtjeva treba da dostave projektu FARMA kopiju validne zakonske registracije podnosioca zahtjeva, statut preduzeća i kopiju njihovih posljednjih finansijskih izvještaja koje je pregledala revizija. Oni se mogu dostaviti u štampanoj kopiji; nisu potrebne elektronske kopije. Zahtjevi (tehnički i budžetski prijedlozi i popratna dokumentacija) moraju se dostaviti najkasnije do **16:00 h po lokalnom vremenu, 1. novembra 2013. godine, kako originalno potpisana štampana kopija tako i elektronska verzija.**

Molimo vas da sva pitanja koja se odnose na ovaj poziv dostavite PDF menadžeru putem e-maila na pdfarma@bosniafarma.ba. FARMA će pomoći podnosiocima zahtjeva da razumiju proces podnošenja zahtjeva i može pružiti obuku za izradu zahtjeva na zahtjev podnosioca.

Objavljivanje ovog Poziva i pomoć u izradi zahtjeva ne predstavljaju dodjeljivanje i obavezivanje na strani projekta FARMA, niti obavezuje projekt FARMA da plati troškove koji nastanu prilikom pripreme i dostavljanja aplikacija. Nadalje, projekt FARMA zadržava pravo da prihvati ili odbije neku od ili sve primljene zahtjeve.

Raspoloživost sredstava i druga razmatranja

Objavljivanje ovog Poziva ne predstavlja obavezivanje na strani projekta FARMA ili vlada SAD-a i Švedske, niti obavezuje FARMA-u ili vlade SAD-a i Švedske da plate troškove koji nastanu prilikom pripreme i dostavljanja aplikacije.

OBRAZAC ZAHTJEVA ZA GRANT

Grant sredstva ne mogu biti za period duži od godinu dana.

Sve aktivnosti projekta FARMA moraju promovirati prakse koje su povoljne za okoliš.

Postoje određene aktivnosti i nabavke određenih roba koje se ne mogu financirati grant sredstvima projekta FARMA. One su opisane u materijalima za aplikaciju za grant sredstva.

Projekt FARMA zadržava pravo da financira neku ili ni jednu od aplikacija koje su dostavljene, da produži ili skрати datum prispjeca za aplikacije, i da dodijeli grant sredstva prema revidiranom rasporedu.

PRILOZI

- A. Obrazac zahtjeva (aplikacije) za grant sredstva
- B. Samo-procjena podnosioca zahtjeva
- C. Obrazac za skrining uticaja na okoliš
- D. Mjere za ublažavanje uticaja na okoliš i monitoring plan

Prilog A

FOSTERING AGRICULTURAL MARKETS ACTIVITY (FARMA)

This assistance is from the American and Swedish people

THE PROJECT

(PROJEKAT)

Reference of the Annual Program Statement (*Veza Javni poziv za izražavanje interesa*)

Enter FARMA reference for the Call for Proposals
(Unesite broj Javnog poziva za izražavanje interesa)

Title of the Call for Proposals
(*Naslov Zahtjeva za dostavljanje aplikacija*)

Enter the title of the Call for Proposals
(Unesite naslov Zahtjeva za dostavljanje aplikacija
Broj RFA

Firm/Organization's legal name
(*Pravni naziv firme/organizacije*)

Ime kao u registraciji

Name of the applicant or authorized contact person and title
(*Ime kontakt osobe aplikanta i njegova pozicija*)

Osoba koja je odgovorna za sve podatke navedene u aplikaciji I koja može pružiti dodatne informacije ukoliko je to potrebno. Osoba koja zna sve podatke o poslovanju organizacije

Official Address (*Službena adresa*)

Telephone:(*Telefon*)

Email:

Legal status of the organization
(*Legalni status organizacije*)

Da li je privatna firma, zadruga, udruženje, obrt, registrovani farmer itd

a. Date and number of registration
(*Datum i broj registracije*)

b. Tax Information number
(*Poreski broj*)

1. DESCRIPTION (OPIS)

1.1. Grant Activity Title: (Naziv projekta)

1.2. Location(s): (Lokacija(e))

Region(s), town(s).....Opis lokacije, npr. Ako je to selo koja je najbliza opstina, kakva je demografska struktura kratko povratnici?? Ruralno podrucje?? Cime se tradicionalno stanovništvo bavi,

(Regija(e), grad(ovi)...)

1.3. Cost of the action and amount requested from the FARMA Project (Ukupni troškovi projekta i iznos koji se traži od FARME)

Total cost of the action/grant activity (A) (BAM) (Ukupni troškovi projekta)	Amount requested from the FARMA Project (B) (BAM) (Iznos koji se traži od FARMA projekta)	% of total eligible cost of action (B/A x100) (Postotak ukupne vrijednosti projekta koji se traži od FARME)	Definition and amount of applicant contributions in terms of cash or in-kind (BAM) (Opis i iznos učešća podnosioca zahtjeva - gotovina ili ne financijska sredstva)	Definition and amount of contributions of third party(s) to activity (BAM) (Opis i iznos učešća trećih pravnih lica)
15,000	7,500	50%	7,500	

1.4. Summary (max 1 page) (Sažetak ,maksimalno 1 stranica)

Total duration of the action (Ukupno trajanje projekta)	<... months> od pocetka ulaganja do dobijanja prvih mjerljivih rezultata (mjeseci)
Objectives of the action (Ciljevi projekta)	<Overall objective(s)> (Ukupni ciljevi)Ukupni ciljevi – za javno dobro, selo, opcinu, regiju, drzavu, sektor <Specific objective> (Specifični ciljevi)za organizaciju, lanac

	<i>proizvodnje</i>
Partner(s) Partneri	
Target group(s) ¹ (<i>Ciljana grupa (grupe)</i>)	Na koga ce sve projekat pozitivno utjecati npr. povratnici, zene, domicilno stanovnistvo iz ruralnog podrucja
Final beneficiaries ² (<i>Krajni korisnici</i>)	Ko ce dugorocno imati koristi od projekta moze i u okviru sektora
Estimated results (<i>Procjenjeni rezultati</i>)	U rezultate upisati ocekivano povecanje prodaje, smanjenje troskova povecanj zaposlenosti direktno indirekjtno, povecanje izvoza, zamjena uvoza , novi proizvod
Main activities (<i>Glavne aktivnosti</i>)	Nabrojati aktivnosti koje treba preduzeti da bi se projekat realizirao

Where applicable, clearly indicate the sector theme, or geographical area specified in the call for proposals to which the proposed action would apply.

(Gdje je to moguće jasno navedite sector ili geografsko područje gdje će se aktivnost odvijati)

1.5 Objectives (max 1 page) (Ciljevi maksimalno 1 stranica)

Describe the overall objective to which the action aims to contribute towards and the specific objective(s) that the action aims to achieve.

(Opišite sveukupni cilj projekta i svaki pojedinačni cilj koji želite postići)Iz gornje tabele

1.6 Relevance of the action (max 2 pages) (Relevatnost projekta maksimalno 2 stranice)

Please provide the following information:

- Provide a detailed presentation and analysis of the problems and their interrelation at all levels.
- Provide a detailed description of the target groups and final beneficiaries and estimated number.
- Identify clearly the specific problems to be addressed by the action and the perceived needs and constraints of the target groups
- Demonstrate the relevance of the action to the needs and constraints of the target region(s) in general and to the target groups/final beneficiaries in particular and how the action will provide the desired solutions, in particular for the targeted beneficiaries.

1 "Target groups" are the groups/entities who will be directly positively affected by the project at the Project Purpose level – (*Ciljana grupa su grupe ili pravna lica na koje će projekat direktno pozitivno utjecati na nivou svrhe projekta*)

2 "Final beneficiaries" are those who will benefit from the project in the long term at the level of the society or sector at large. (*Krajni korisnici su oni koji će imati najviše koristi od projekta posmatrano dugoročno na društvenom ili sektorskom nivou*)

- Demonstrate the relevance of the action to the objectives and priorities of the FARMA Project.

(Molimo obezbjedite slijedeće informacije:

- *Prezentirajte te detaljno opišite probleme i njihovu povezanost na svim nivoima*
- *Detaljno opišite ciljanu grupu(e) , krajnje korisnike te procjenite njihov broj*
- *Jasno identificirajte specifične probleme koji će se riješiti implementacijom projekta te kako će njihovo rješavanje utjecati na potrebe i riješiti teškoće unutar ciljanih grupa*
- *Opišite relevantnost projekta i njegovu povezanost sa potrebama i poteškoćama unutar ciljane regije i ciljanih grupa/krajnjih korisnika opisujući posebno kako će projekat obezbjediti tražena rješenja, posebno kako će pomoći krajnim korisnicima*
- *Opišiti relevantnost projekta u vezi sa općim ciljevima FARMA projekta)*

1.7 Description of the action and its effectiveness (max 3 pages) (Opis projekta i njegove efikasnosti)

Provide a description of the proposed action including, where relevant, background information that led to the formulation of the action. This should include:

- Expected results (max 1 pages). Indicate how the action will improve the situation of target groups/beneficiaries as well as the technical and management capacities of target groups and/or any local partners where applicable.
- The proposed activities and their effectiveness (max 2 pages). Identify and describe in detail each activity to be undertaken to produce the results, justifying the choice of the activities, indicating their sequence and interrelation and specifying where applicable the role of each partner (or associates or subcontractors) in the activities. In this respect, the detailed description of activities must correspond the action plan to be provided in section 1.9 below.

(Opišite predloženi projekat uključujuću, gdje je to moguće, historijske informacije koje su dovele do ideje o projektu. Ovo bi trebalo uključiti:

- *Očekivane rezultate (maksimalno 1 stranica). Navedite kako će projekat popraviti situaciju kod ciljanih grupa/krajnjih korisnika kao i tehničku i upravljačku sposobnost krajnjih korisnika ili lokalnih partnera, gdje je to moguće*
- *Opišite efikasnost predloženog projekta maksimalno 2 pages. Identificirajte i opišite u detalje svaku aktivnost koje će biti poduzeta da se postignu rezultati, opravdajte izbor aktivnosti, navedite pojedinačno svaki korak u provodjenju aktivnosti njihovu povezanost te navedite ,gdje je to moguće, ulogu svakog partnera u projektu ili aktivnosti. U vezi sa ovim detaljan opis aktivnosti treba biti u skladu sa akcionim planom koji ćete upisati u dijelu 1.9 ispod)*

1.8 Methodology (max 1 pages) (*Metodologija maksimalno 1 stranice*)

Describe in detail:

- the methods of implementation and reasons for the proposed methodology;
- where the action is the prolongation of a previous action, explain how the action is intended to build on the results of this previous action. Give the main conclusions and recommendations of evaluations that might have been carried out;
- where the action is part of a larger program, explain how it fits or is coordinated with this program or any other possibly planned project. Please specify the potential synergies with other initiatives, in particular from the European Commission and/or USAID/Sida;
- the procedures for follow up and internal/external evaluation;
- the role and participation in the action of the various actors and stakeholders (local partner(s), target groups, local authorities, etc.), and the reasons for which these roles have been assigned to them;
- the organizational structure and the team proposed for the implementation of the action (by function: there is no need to include the names of individuals);
- the main means proposed for the implementation of the action (equipment, materials, and supplies to be acquired or rented);
- the attitudes of all stakeholders towards the action in general and the activities in particular;

Opišite detaljno

- *Metode implementacije projekta i zašto ih predlažete*
- *Ukoliko je projekat nastavak nekog drugog projekta, objasnite kako će se projekat nastaviti podnosno nadograditi na rezultate prijašnjeg projekta. Dajte glavne zaključke i preporuke za evaluacije koje će se morati uraditi*
- *Kada je projekat dio većeg programa, objasnite kako se uklapa odnosno kako će biti koordiniran sa ovim projektom ili nekom drugim planiranim projektom. Molimo vas da specificirate bilo kakvu potencijalnu sinergiju sa drugim inicijativama posebno od strane Evropske komisije, i/ili USAID/Sida*
- *Procedure praćenja te interne/eksterne evaluacije projekta*
- *Uloge i učešće u projektu drugih organizacija i/ili lokalnih partnera, ciljanih grupa i razloge zbog kojih su određene uloge dodjeljene njima*
- *Organizacionu strukturu i tim koji predlažete za implementaciju projekta (po funkciji: nema potrebe da navodite imena osoba)*
- *Glavna sredstva koja ćete koristiti za implementaciju projekta (opremu, materijale, i ostali inventar koji treba biti kupljen ili unajmljen)*

1.9 Duration and indicative action plan for implementing the action

(Trajanje projekta i indikativni akcioni plan za implementaciju projekta)

The duration of the action will be <X> months (please note that the activity cannot exceed 12 months or one year). *(Trajanje svake aktivnosti će biti X mjeseci (molimo uzmite u obzir da aktivnost ne smije prelaziti 12 mjeseci ili jednu godinu)*

Applicants should not indicate a specific start up date for the implementation of the action but simply show "month 1", "month 2", etc. *(Podnosilac zahtjeva za grant ne treba navoditi tačan datum početka projekta nego samo "mjesec 1", "mjesec 2" itd)*

Applicants are recommended to base the estimated duration for each activity and total period on the **most probable duration** and not on the shortest possible duration by taking into consideration all relevant factors that may affect the implementation timetable. *(Preporučuje se podnosiocima Zahtjeva za grant da baziraju procjenjeno trajanje svake aktivnosti te ukupan period trajanja aktivnosti na najvjerojatnije trajanje a ne na najkraće moguće trajanje uzimajući u obzir sve relevantne faktore koji mogu utjecati na period implementacije)*

The activities stated in the action plan should correspond to the activities described in detail in section 1.7. The implementing body shall be either the applicant or any of the partners. Any months or interim periods without activities must be included in the action plan and count toward the calculation of the total estimated duration of the action. *(Aktivnosti koje se navedu u akcionom planu treba da odgovaraju po svom naslovu aktivnostima detaljno opisanim u djelu 1.7. Implementator će biti ili aplikant ili neki od partnera u projektu. Svi mjeseci ili periodi unutar projekta u kojima nema aktivnosti se moraju navesti i uračunati u ukupno trajanje projekta.)*

The action plan for the period of implementation should be sufficiently detailed to give an overview of the preparation and implementation of each activity. *(Akcioni plan za čitav period implementacije treba biti dovoljno detaljan da da jedan prikaz pripreme i implementacije svake aktivnosti)*

The action plan will be drawn up using the following format: *(Akcioni plan treba biti napravljen koristeći slijedeći format tabele)*

Year 1 (Godina 1)													
Activity (Aktivnost)	Month Mjesec	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Implementing body Implementator
Example <i>Primjer</i>	example												Example

analizu rizika i mogući plan umanjenja rizika. Ovaj opis bi trebao uključiti rizike koji su vezani za provodjenje svake predložene aktivnosti i relevantne korektivne mjere za umanjenje opisanog rizika. Dobra analiza rizika uključuje čitav niz faktora povezanih sa psihičkim, ekološkim, političkim, ekonomskim i društvenim utjecajima.)

- Explain how sustainability will be secured after completion of the action. This can include aspects of necessary measures and strategies built into the action, follow-up activities, ownership by target groups etc. (*Objasnite kako ćete osigurati održivost projekta nakon završetka svih aktivnosti. Ovaj opis može uključiti opis potrebnih mjera i strategija koje će se ugraditi u projekat, prateće aktivnosti po implementaciji projekta, vlasništvo nad projektom od strane ciljnih grup itd*)

In doing so, please make a distinction between the following dimensions of sustainability:

(U opisu održivosti molimo vas napravite razliku između slijedećih dimenzija održivosti:)

- Financial sustainability (financing of follow-up activities, sources of revenue for covering all future operating and maintenance costs, etc.); (*Finansijska održivost: financiranje pratećih aktivnosti, izvori financiranja iz prihoda za pokriće budućih operativnih troškova i/ili troškova održavanja itd*)
- Institutional level (which structures would allow, and how, the results of the action to continue be in place after the end of the action? Address issues about the local "ownership" of action outcomes); (*Intitucionalni nivo: koje strukture će dozvoliti i kako da rezultati projekta budu vidljivi i nakon završetka projekta? Navedite problem lokalnog "vlasništva" nad projektnim rezultatima*)
- Policy level where applicable (What structural impact will the action have - e.g. will it lead to improved legislation, codes of conduct, methods, etc.); (*Nivo pravne regulative: koji strukturalni utjecaj će projekat imati – tj. hoće li voditi ka popravljanju pravne regulative, načina izvršenja, metoda itd*)
- Environmental sustainability (what impact will the action have on the environment – have conditions put in place to avoid negative effects on natural resources on which the action depends and on the broader natural environment).(*Ekološka održivost projekta-koji će utjecaj projekat imati na okolinu-jesu li se stvorili svi preduvjeti da se izbjegnu negativni utjecaji na prirodne resurse o kojima projekat ovisi i na šire prirodne resurse*)

1.11 Methodology for Measuring Results (*Metologija i mjerenje rezultata*)

Please describe your methodology for measuring results, including your definition of a successful grant objective achievement as well as a detailed explanation of the relationship between the project's grant purpose, the grant objectives, and results: (*Molimo opišite vašu metodologiju mjerenja rezultata, uključujući vašu definiciju uspješnog korištenja grant sredstava i postizanja ciljeva projekta kao i detaljno objašnjenje veze između svrhe granta, ciljeva granta i rezultata.*)

2. APPLICANT CERTIFICATION

PLEASE INDICATE WITH A ✓ THE DOCUMENTS THAT YOU HAVE ATTACHED TO THIS APPLICATION/ZA SVAKI PRILOŽENI DOKUMENT, MOLIMO OZNAČITE SA ✓ DA JE DOSTAVLJEN :

ATTACHMENT NO/PRILOG BR.	NAME OF THE ATTACHMENT NASLOV PRILOGA	ATTACHED PRILOŽENO	N/A
	GRANT APPLICATION/GRANT APLIKACIJA		
	BUDGET FORM AND FINANCIAL PLAN SUMMARY/BUDŽET I KRATAK FINANCIJSKI PLAN		
	DOCUMENTS TO VERIFY ELIGIBILITY(PRODUCER ORGANIZATIONS'S REGISTRATION DOCUMENTS AND BY-LAWS)/DOKUMENTI KOJI DOKAZUJU KVALIFICIRANOST (REGISTRACIJA ORGANIZACIJE, STATUT, DRUGA PRATECA DOKUMENTA		
	APPLICANTS FINANCIAL AND ACCOUNTING SYSTEM INFORMATION/FINANCIJSKI IZVJESTAJI I DRUGE RACUNOVODSTVENE INFORMACIJE		
	CERTIFICATION REGARDING TERRORIST FINANCING (AAPD 04-14 E.O. 13224)/CERTIFIKAT O NEFINANCIRANJU TERORISTA		
	CERTIFICATION OF RECIPIENT/CERTIFIKAT O PRIMAOCU		
	SURVEY ON ENSURING EQUAL OPPORTUNITIES FOR APPLICANT/POTVRDA O OSIGURAVANJU JEDNAKIH MOGUCNOSTI ZA PODNOSIOCE ZAHTJEVA		
	ENVIRONMENTAL SELF ASSESSMENT FORM/SAMOSTALNA PROCJENA UTICAJA PROJEKTA NA OKOLIS		

3. EXPERIENCE OF SIMILAR ACTIONS (ISKUSTVO NA SLIČNIM PROJEKTIMA)

Maximum 1 page per action. Please provide a detailed description of actions managed by your organization over the past three years. (*Maksimum 2 stranice po projektu. Molimo da date detaljan opis svakog projekta koji je vaša organizacija vodila za vrijeme posljednje tri godina.*)

This information will be used to assess whether you have sufficient and stable experience of managing actions in the same sector and of a comparable scale to the one for which a grant is being requested. (*Ova informacija će se koristiti da bi se procjenilo da li imate dovoljno stabilnog iskustva u vodjenju projekata u istom sektoru i uporedivog sa projektom za koji tražite grant sredstva*)

Project title: <i>Naziv projekta</i>		Sector (): Sektor			
Location of the action <i>Lokacija projekta</i>	Cost of the action (BAM) <i>Troškovi projekta</i>	lead manager or partner <i>Voditelj projekta ili partner</i>	Donors to the action (name)³ <i>Donator</i>	Amount contributed (by donor) <i>Iznos grant sredstava</i>	Dates (from dd/mm/yyyy to dd/mm/yyyy) <i>Datum implementacije od do</i>
...
Objectives and results of the action <i>Ciljevi i rezultati projekta</i>					

³ If the Donor is the European Commission or an EU Member State, please specify.

Ukoliko je donator Evropska komisija ili članica Evropske Unije, molimo specificirajte

Signed on behalf of the applicant (*Potpisano u ime podnosioca Zahtjeva za grant*)

Name (Ime)	
Signature (Potpis)	

Submitted by:

On behalf of the organization identified in Section I, "Basic Information," of this *Grant Application*, I hereby certify that to the best of my knowledge, this application in its entirety contains only true and current information:

(U ime organizacije koja je navedena u Odjeljku I –Osnovne informacije – ove aplikacije za grant, ovim potvrđujem po svojoj savjesti da ova aplikacija u cijelosti sadrži samo istinite i važeće podatke).

Name: (*Ime*)

Title: (*Funkcija*)

Signature _____

Date _____

**FOR PROJECT USE ONLY
(SAMO ZA POTREBE PROJEKTA)**

Date received _____ PDF Grant Reference No. _____

The undersigned hereby certifies that: (a) the prospective grantee has received an official delivery receipt for its *Grant Application*, (b) a copy of that receipt has been filed, (c) a reference number has been assigned, and (d) a grant application file has been opened. In addition, the prospective grantee has been advised as to the review and appraisal process, and its primary project point of contact.

(Dolje potpisani potvrđuje da je: (a) potencijalni korisnik granta primio zvaničnu potvrdu o primitku aplikacije za grant, (b) kopija te potvrde arhivirana, (c) dodijeljen broj spisa i (d) otvoren dosije aplikacije za grant. Nadalje, potencijalni korisnik je upućen u proces pregleda i procjene kao i o njegovom primarnom kontaktu za projekat).

Partners Development Fund Manager _____ Date _____

A.1. Grant Budget Form
(A.1. Obrazac budžeta granta)

GRANT BUDGET FORM
(OBRAZAC BUDŽETA GRANTA)

Applicant Name:
(Ime podnosioca zahtjeva)

Grant Activity Title:
(Naziv projekta)

Item <i>(Stavka)</i>	Amount to be funded by the grant <i>(Iznos finansiran iz grant sredstava)</i>	Cost-sharing amount <i>(Iznos učešća u troškovima)</i>	Total <i>(Ukupno)</i>
1. Oprema			
Subtotal <i>(Međuzbroj)</i>			
2. Oprema			
Subtotal <i>(Međuzbroj)</i>			
3. Other Direct Costs <i>(Ostali direktni troškovi)</i>			
Subtotal <i>(Međuzbroj)</i>			
4. Activity Service Delivery <i>(Pružanje usluga aktivnosti)</i>			
Subtotal <i>(Međuzbroj)</i>			
5. Goods & Materials/Equipment <i>(Materijal i roba)</i>			
Zgrada			
Oprema			
Subtotal <i>(Međuzbroj)</i>			
7. PDV			
Subtotal <i>(Međuzbroj)</i>			
TOTAL <i>(Ukupno)</i>			

Note: Budget notes are required for each line item in sufficient detail to facilitate a complete cost allowability determination in accordance with FARMA BiH cost principles.

(Napomena: Svaka stavka mora se obrazložiti budžetskim napomenama koje sadržavaju dovoljno detalja prema kojima se može utvrditi dopustivost troškova s obzirom na principe troškova projekta FARMA BiH).

The above cost data is certified to be accurate, complete, current, and allowable per the guidance found in the APS.

(Potvrđeno je da su gore navedeni troškovi potpuni, tačni, važeći i dopustivi u skladu sa navedenim smjericama u Javnom pozivu za izražavanje interesa.

Applicant Authorized Contact Person _____

(Ovlaštena kontakt osoba podnosioca zahtjeva)

Date _____

(Datum)

PRILOG B

OBRAZAC ZA SAMO-PROCJENU PODNOSIOCA ZAHTJEVA

Ukoliko se traži u datom pozivu, ovaj obrazac popunjava podnositelj zahtjeva i dostavlja ga projektu FARMA zajedno sa zahtjevom za grant. Koristi se kao dio procjene projekta u pogledu toga koliko je podnositelj zahtjeva u skladu s kriterijima podobnosti, te kapaciteta da adekvatno upravlja sredstvima granta. Može se koristiti umjesto ili zajedno sa drugim alatima koji se koriste za utvrđivanje odgovornosti prije dodjeljivanja.

PROJEKT RAZVOJA TRŽIŠNE POLJOPRIVREDE (FARMA) OBRAZAC ZA SAMO-PROCJENU PDONOSIOCA ZAHTJEVA

Prihvatanje granta od Projekta za razvoj tržišne poljoprivrede (FARMA) stvara pravnu obavezu za korisnika granta da koristi sredstva u skladu sa sporazumom o grantu i federalnim propisima Sjedinjenih Američkih Država. Prije dodjeljivanja granta, FARMA mora izvršiti procjenu adekvatnosti financijskih i računovodstvenih sistema budućeg korisnika granta (i, ako je primjenjivo, bilo kojih drugih podprimalaca) da bi se osigurala odgovornost u slučaju dodjeljivanja granta.

Prilikom popunjavanja Upitnika, svako pitanje treba odgovoriti što je moguće potpunije, koristeći dodatne stranice ako je potrebno. Molimo vas da vratite vaš popunjen upitnik projektu FARMA.

INFORMACIJE O PODNOSIOCU ZAHTJEVA

Naziv organizacije:

Naziv aktivnosti:

Ime, funkcija, kontakt informacije o licu koje popunjava ovaj upitnik:

ODJELJAK A: INTERNE KONTROLE

Interne kontrole i procedure koje osiguravaju:

- a. Financijske transakcije odobrava ovlašteno lice i slijede zakone, propise i politike organizacije,
- b. Imovina se čuva bezbjedno;
- c. Računovodstvene evidencije su potpune, tačne i vode se na redovnoj osnovi.

Molimo vas da odgovorite na sljedeća pitanja koja se odnose na interne kontrole u vašoj organizaciji:

1. Navedite ime, poziciju/funkciju i broj telefona osoba koje su odgovorne za kontrolu rashoda da bi se osiguralo da su dopuštene: _____
2. Odgovorni za monitoring računovodstvenih evidencija: _____
3. Odgovorni za pripremu financijskih izvještaja: _____

4. Odgovorni za pripremu narativnih izvještaja: _____

5. Da li se vode evidencije o radnim satima za svakog plaćenog zaposlenika? Da: ___ Ne: ___

6. Da li je vaša organizacija upoznata s propisima američke vlade koji se odnose na troškove koji se mogu zaračunati na grantove SAD-a (*OMB Circular A-122 "Cost Principles for Nonprofit Organizations" or OMB Circular A-21 "Cost Principles for Educational Institutions"* – OMB Dokument A-122 „Troškovni principi za neprofitne organizacije“ ili OMB Dokument A-21 „Troškovni prncipi za obrazovne institucije“)?

Da: ___ Ne: ___

ODJELJAK B: RAČUNOVODSTVENI SISTEM

Svrha računovodstvenog sistema je da 1) tačno evidentira sve financijske transakcije, i 2) da osigura da sve financijske transakcije imaju fakture, evidenciju o radnim satima i drugu dokumentaciju. Vrsta računovodstvenog sistema često ovisi o veličini organizacije. Neke organizacije imaju kompjuterizirane računovodstvene sisteme, dok druge koriste ručni sistem da evidentiraju svaku transakciju u glavnu knjigu. U bilo kojem slučaju, grant sredstva projekta FARMA moraju biti adekvatno odobrena, korištena za namijenjenu svrhu i evidentirana na organiziran i redovan način.

1. Ukratko opišite računovodstveni sistem svoje organizacije uključujući: a) bilo koje knjige koje se vode ručno i koje se koriste da evidentiraju transakcije (glavna knjiga, knjiga o gotovinskim isplatama, knjiga o dobavljačima, itd.); b) bilo koji kompjuterizirani računovodstveni sistem koji se koristi (molimo vas da navedete naziv); i c) kako se transakcije sumiraju u financijskim izvještajima (po periodu, projektu, kategorijama troškova)?

2. Da li vaša organizacija ima računovodstvene politike i procedure u pismenoj formi?

Da: ___ Ne: ___

3. Da li se vaši financijski izvještaji pripremaju na: a) gotovinskoj osnovi _____ b) akrualnoj osnovi _____ (akrualni – račun za troškove prije nego što nastanu)

4. Da li vaše računovodstvene evidencije mogu razdvajati primitke i plaćanja grant sredstava projekta FARMA od primitaka i plaćanja drugih aktivnosti vaše organizacije?

Da: ___ Ne: ___

5. Da li vaše računovodstvene evidencije mogu sumirati rashode iz granta projekta FARMA prema različitim budžetskim kategorijama kao što su plaće, renta, potrepštine i oprema?

Da: ___ Ne: ___

6. Kako alocirate troškove koji su “dijeljeni” po različitim izvorima financiranja, kao što su rente, komunalni troškovi, itd?

7. Koliko često se pripremaju financijski izvještaji?

Mjesečno: ___ Kvartalno: ___ Godišnje: ___ Ne pripremaju: ___ (objasnite)

8. Koliko često unosite podatke u financijski sistem?

a. dnevno ___ b. sedmično ___ c. mjesečno ___ d. ad hoc/po potrebi ___

9. Koliko često vršite gotovinsko poravnanje?

a. dnevno ___ b. sedmično ___ c. mjesečno ___ d. prema odluci računovođe ___

10. Da li čuvate fakture, vaučere i evidenciju o radnim satima za sva plaćanja koja se vrše iz grant sredstava?

Da: ___ Ne: ___

ODJELJAK C: KONTROLA SREDSTAVA

Korisnici i primaoci granta iz projekta FARMA koji primaju avansna grant sredstva moraju voditi zaseban bankovni račun registriran na ime organizacije u svrhu držanja samo grant sredstava projekta FARMA. Bankovni račun mora biti u domaćoj valuti. Projekt FARMA obično vrši plaćanja korisnicima granta mjesečno putem bankovnih transfera na zaseban račun. Pristup bankovnom računu mora biti ograničen na ovlaštena lica. Bankovna salda treba upoređivati svaki mjesec s vašim računovodstvenim evidencijama. Kada se radi o blagajni s gotovinom, važno je držati gotovinu u čvrstom sefu i imati striktnu kontrolu nad održavanjem gotovine i isplatama.

1. Da li imate bankovni račun registriran na ime vaše organizacije?

Da: ___ Ne: ___

2. Da li će bankovni račun povlačiti kamatu?

Da: ___ Ne: ___

3. Da li su svi potpisnici bankovnih računa i čekova ovlašteni od Odbora direktora ili povjerenika vaše organizacije ili drugih ovlaštenih lica?

Da: ___ Ne: ___

4. Da li će ikakva gotovina iz grant sredstava projekta FARMA biti čuvana izvan bankovnog računa (u blagajni, itd)?

Da: ___ Ne: ___

4.a. Ako da, molimo vas da objasnite iznos sredstava koji će se čuvati, te ime i poziciju/funkciju osobe koja je odgovorna za čuvanje gotovine.

ODJELJAK D: REVIZIJA

Projekt FARMA može zahtijevati reviziju računovodstvenih evidencija vaše organizacije. Revizija je pregled vaših računovodstvenih evidencija od strane nezavisnog računovođe koji radi za neku računovodstvenu firmu. Izvještaj revizije sadrži vaše financijske izvještaje, te mišljenje računovođe da su vaši financijski izvještaji ispravni. Molim vas da dostavite sljedeće informacije o prethodnim revizijama vaše organizacije.

1. Da li vaša organizacija ima redovne nezavisne revizije koje ugovarate i plaćate?

Da: __ (molimo vas da dostavite posljednju kopiju) Ne vrše se nikakve revizije: __

2. Ako da, ko vrši reviziju?

3. Koliko često se vrše revizije?

Kvartalno: __ Godišnje: __ Svake dvije godine: __ Ostalo: __ (objasnite)

4. Ako vaša organizacija nema tekuću reviziju svojih financijskih izvještaja, molimo vas da dostavite kopiju sljedećih financijskih informacija, ako su dostupne:

a. "Bilans stanja" za prethodnu fiskalnu ili kalendarsku godinu; i

b. "Bilans uspjeha" za prethodnu fiskalnu ili kalendarsku godinu.

5. Da li postoje bilo kakvi razlozi (lokalni uvjeti, zakoni ili institucionalne okolnosti) koje bi spriječile nezavisnog računovođu da vrši reviziju vaše organizacije?

Da: __ Ne: __

Ako da, molimo vas da objasnite: _____

KONTROLNA LISTA I STRANICA S POTPISOM

Projekt FARMA zahtijeva da vaša organizacija dostavi određeni broj dokumenta zajedno sa popunjenim upitnikom. Popunite ovu stranicu da bi se osiguralo da su sve tražene informacije obuhvaćene.

Molimo vas da popunite kontrolnu listu niže u tekstu, zatim potpišite i vratite upitnik, te bilo koje tražene dokumente u projekt FARMA.

1. Popunite kontrolnu listu:

__ Dokumenti o osnivanju ili certifikati o registraciji i statusu su dostavljeni projektu FARMA.

__ Organizaciona shema, ako je dostupna, je dostavljena projektu FARMA (ako je primjenjivo)

__ Kopija nedavne revizije vaše organizacije je dostavljena projektu FARMA (ako nije bilo revizije, “bilans stanja” I “bilans uspjeha” za prethodnu fiskalnu godinu).

__ Sva pitanja su u potpunosti odgovorena.

__ Ovlašteno lice je potpisalo i stavilo datum na ovu stranicu.

Upitnik o računovodstvu mora potpisati i na njega staviti datum ovlašteno lice koje je ili popunilo ili pregledalo.

Odobrio:

Ime štampanim slovima

Potpis

Funkcija

Datum

PRILOG C

*Environmental Self-Screening Form for Applicants/Obrazac za zaštitu okoliša koji popunjava
podnosilac zahtjeva za grant*

Please note that your application will be automatically rejected if this form is not submitted or is incomplete / Vaša aplikacija za grant će biti automatski odbijena ukoliko ne dostavite popunjen obrazac.

PERMITS AND INSPECTION / DOZVOLE I INSPEKCIJA

Do you have the following permits for your activities/facilities? / Da li imate sve potrebne dozvole za vaše aktivnosti/objekte?	Answer/Odgovor	Explanation / Objašnjenje
A valid Environmental permit / Validna okolišna/okolinska dozvola /	☐ Yes/Da ☐ No/Ne	
Planning permission / Urbanistička saglasnost/dozvola	☐ Yes/Da ☐ No/Ne	
Construction permit / Građevinska dozvola	☐ Yes/Da ☐ No/Ne	
Use permit / Upotrebna dozvola	☐ Yes/Da ☐ No/Ne	
Has your production facility been inspected regarding environmental and worker safety issues? / Da li su vaši proizvodni objekti inspektovani po pitanju okoliša i zaštite na radu?	☐ Yes/Da ☐ No/Ne	

CERTIFICATIONS / CERTIFIKATI

Do you have any of the following certifications / Da li imate neke od dole navedenih certificata?	Answer/Odgovor	Explanation / Objašnjenje
GlobalGAP	☐ Yes/Da ☐ No/Ne	
Organic / Organski	☐ Yes/Da ☐ No/Ne	
HACCP	☐ Yes/Da ☐ No/Ne	
ISO 9000	☐ Yes/Da ☐ No/Ne	

ISO 14000	☐ Yes/Da ☐ No/Ne	
ISO 22000	☐ Yes/Da ☐ No/Ne	

POLLUTION / ZAGAĐENJE

Item / Stavka	Explanation / Objašnjenje
List the types and quantity of solid and liquid waste that are created by your production process./ Navedite vrste i količine čvrstog i tečnog otpada koji nastaje tokom vašeg proizvodnog procesa.	
How do you treat and dispose your solid and liquid (wastewater treatment) waste? How do you manage air pollution? / Kako tretirate i odlažete čvrsti i tečni otpad? Kako kontrolišete zagađenje zraka?	

ADDITIONAL INFORMATION / DODATNE INFORMACIJE

ATTACHMENT D – ENVIRONMENTAL MITIGATION AND MONITORING PLAN FOR CONSTRUCTION AND OPERATION

PRIMJENA MJERA ZA UBLAŽAVANJE NEGATIVNIH UTICAJA NA OKOLIŠ

MJERE UBLAŽAVANJE I MONITORING TOKOM KONSTRUKCIJE/INSTALACIJE

Uticaj na okoliš	Mjere ublažavanja	Procjena troškova	Odgovornost	Monitoring
Uklanjanje vegetacije za vrijeme građevinskih radova	Svesti na minimum uklanjanje vegetacije na prostoru gdje se vrši izgradnja, i vratiti u prijašnje, ili približno slično, stanje (drveće, travnjaci, itd.).	Zavisno od vegetacije	Izvođač građevinskih radova, projektant	
Erozija zemlje za vrijeme građevinskih radova	Mjere očuvanja zemlje moraju biti sadržane u nacrtu projekta i provedene za vrijeme trajanja izgradnje. Primjena odgovarajućih sredstava ovisit će o svakoj lokaciji. Postaviti prepreke i pregrade (npr.zemljani nasip, bale sijena ili neke druge vegetacije) kako bi se zaustavilo otjecanje nanosa i obnovila vegetacija na narušenom prostoru.	Projektant treba isplanirati i uključiti u građevinske radove.	Izvođač građevinskih radova, projektant, spoljni konsultant	
Zagađenje zemlje i vode	Kako bi se smanjili i izbjegli negativni uticaji tekućih opasnih materijala (hemikalija), njihovu upotrebu na gradilištu treba pažljivo isplanirati. Skladištenje opasnih tekućina na gradilištu treba izbjegavati ili svesti na minimum. Korištenje i skladištenje opasnih tekućina treba obavljati na popločanom (nepromočivom) prostoru kako bi se izbjeglo njihovo prodiranje u zemlju. Skladištenje goriva, ulja, maziva, otapala, farbe, bitumena, itd., mora se obavljati na bezbjedan način i s posebnom pažnjom. Ukoliko je potrebno, treba instalirati ili izgraditi posebne rezervoare za njihovo skladištenje. Svako prosipanje ili curenje i prodiranje u zemlju mora se odmah ublažiti tako što će se iskopati kontaminirani sloj zemlje i odložiti na odgovarajući način. Održavanje vozila ne treba obavljati na gradilištu već u servisima ili	Moguće troškove treba uključiti u troškove građevinskih radova. Svaki dodatni (nepredviđeni) trošak pokrit će izvođač građevinskih radova.	Izvođač građevinskih radova	

	<p>mehaničarskim radnjama.</p> <p>Ukoliko je predviđeno projektom da se za potrebe izgradnje instalira generator, koji će obezbijediti kontinuirano snabdijevanje strujom za pumpe (one koje su važne za rad sistema) treba se izgraditi rezervoar za gorivo kako bi se izbjegli ili umanjili rizici mogućeg curenja ili prosipanja goriva. Zahtjevi za provođenje ovih mjera su pojašnjeni odgovarajućim propisima.</p> <p>Izvođač građevinskih radova mora također osigurati da se ulja i maziva koja se koriste za potrebe održavanja opreme na gradilištu skladište na odvojenim mjestima te da se rizik od njihovog curenja i prosipanja svede na minimum.</p>			
Buka	<p>Vrijeme izvođenja građevinskih radova mora biti precizno definisano i ograničeno na dnevna vremenska razdoblja (ili radno vrijeme). Izvođač građevinskih radova treba za ovu svrhu napraviti vremenski raspored sa ograničenjem izvođenja radova. Preporučuje se korištenje, gdje god je moguće, odgovarajućih zvučnih barijera i/ili prigušivača buke na opremi.</p>	Neznatni (obično bi trebali biti uključeni u troškove građevinskih radova)	Izvođač građevinskih radova	
Problemi upravljanja otpadom	<p>Sav čvrsti otpad koji se proizvede tijekom građevinskih radova (iskopani materijal i građevinski otpad) mora se ispravno spremati na gradilištu u odgovarajuće kontejnere ili na planirane prostore, ponovo iskoristiti kad god je to moguće za druge građevinske radove ili, ukoliko se ponovo ne iskoristi, odnijeti na ovlaštene deponije za odlaganje otpada.</p>	Trebaju biti uključeni u troškove građevinskih radova	Izvođač građevinskih radova (odlaganje će odobriti općinske vlasti)	
Zagađenje zraka	<p>Prostor gradilišta treba pokriti zaštitnim platnom ili nekim drugim zaštitnim zaslonom na područjima gdje se stvara prašina (prijevoz i skladištenje pijeska, korištenje cementa, itd).</p> <p>Stvaranje prašine prilikom transporta može se ublažiti prskanjem pristupnih puteva i gradilišta, i korištenjem pokrivenih kamiona za transport građevinskog materijala.</p> <p>Posipanje vodom kako bi se spriječilo podizanje prašine. Dreniranje površina koje su pogodne za stvaranje mulja. Planirati vrijeme za čišćenje zemljišta, iskopavanje i slične aktivnosti kako bi se izbjegli izrazito suhi i izrazito vlažni vremenski uvjeti</p> <p>Izvođač građevinskih radova treba osigurati da su mašine i oprema</p>	Neznatni (obično bi trebali biti uključeni u troškove građevinskih radova)	Izvođač građevinskih radova	

	koje koristi na gradilištu redovno održavane i atestirane. Treba obavljati redovnu kontrolu opreme.			
Problem sigurnosti i zaštite zdravlja radnika zbog nezdravih/nesigurnih uvjeta rada	<p>Osigurati da radnici imaju odgovarajuću zaštitnu opremu (zaštitu od buke i prašine, čizme, rukavice, itd.) i da se pridržavaju dobre prakse sigurnosti na radu (npr. koristiti sigurnosne konope, provođenje odgovarajućih sigurnosnih mjera prilikom miniranja) prema potrebi. Osigurati da su građevinske jame pokrivene ili da im je prilaz zapriječen za vrijeme izvođenja građevinskih radova. Iskopati i brzo ponovo zakopati kanale. Obezbijediti nagibe kamenoloma kako bi se izbjeglo moguće urušavanje.</p>	Uključeni u troškove građevinskih radova	Izvođač građevinskih radova	
Problem sigurnosti i zaštite zdravlja stanovništva	<p>Ukoliko se nalazi u urbanom području, gradilište se mora ograditi (sigurnosnom ogradom). Informacije/znakovi upozorenja moraju se postaviti tako da budu lako uočljivi. Mora se uspostaviti kontrola pristupa gradilištu.</p> <p>Napraviti posebnu analizu (studiju) mogućih negativnih uticaja na glavne puteve i središnji dio grada.</p> <p>Ukoliko se takvi negativni uticaji utvrde od strane izvođača radova, treba vlastima predložiti novi režim provođenja saobraćaja.</p> <p>Učesnici u saobraćaju trebaju se informisati o nastalim promjenama u saobraćaju jasno uočljivim informacijama/znakovima upozorenja postavljenim oko gradilišta.</p> <p>Kako bi se umanjili štetni uticaju na saobraćaj, izvođenje građevinskih radova treba podesiti u redovne vremenske intervale i, ukoliko je moguće, predložiti alternativne putne pravce.</p> <p>Planirati izvođenje građevinskih radova u dane slabijeg saobraćaja; napraviti dovoljne razmake u izvođenju radova tako da se ublaže uticaji na zatvaranje puteva. Izvoditi radove tako da se dozvoli barem naizmjeničan prolaz saobraćaja u jednom smijeru.</p>	Uključeni u troškove građevinskih radova	Izvođač građevinskih radova / Odobreno od strane općinskih vlasti	

MJERE UBLAŽAVANJE I MONITORING TOKOM PROCESA RADA

Uticaj na okoliš	Mjere ublažavanja	Procjena troškova	Odgovornost	Monitoring
Zagađenje zemlje i vode	<p>Sakupljanje, prečišćavanje i recikliranje otpadnih voda predstavlja jedno od najboljih rješenja za ovaj ekološki problem.</p> <p>Ukoliko recikliranje nije tehnički izvodljivo ili se ne može financijski priuštiti, otpadne vode se moraju sakupiti i pročititi prije nego se ispuste u prirodnu okolinu.</p> <p>Instalirati odgovarajuće sisteme kanalizacije i odlaganja čvrstog otpada.</p>	<p>Uključeni u troškove građevinskih radova i operativne troškove</p> <p>Troškovi mogu uključivati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Idejni projekat - Nacrt projekta - Studiju procjene uticaja na okoliš (eng. EIA) (ukoliko je potrebno) - Takse za izdavanje dozvola 	<p>Investitor, zahtjevi trebaju biti navedeni u građevinskoj dozvoli koja sadrži i vodnu dozvolu</p>	
Problemi upravljanja otpadom	<p>Čvrsti otpad koji se proizvede tijekom izvođenja radova treba se odvojiti i ponovo iskoristiti kad god je to moguće.</p> <p>Plan upravljanja čvrstim otpadom treba napraviti prije početka izvođenja radova.</p> <p>Ukoliko se stvori mulj, on se treba odložiti u skladu sa važećim lokalnim propisima.</p>	<p>Uključeni u operativne troškove</p>	<p>Poslodavac / Investitor</p>	
Zagađenje zraka	<p>Za zagrijavanje koristiti goriva koja su prihvatljiva za okoliš ili električne grijalice.</p> <p>Ugraditi filtere na ventilacione i rashladne sisteme.</p>	<p>Uključeni u operativne troškove</p>	<p>Poslodavac, lokalna općinska inspekcija nadležna za zagađenje zraka</p>	
Umanjene vrijednosti prirodnih ljepota zbog novoizgrađenih	<p>Treba se izvršiti društvena analiza korisnika i zajednica koje se nalaze u blizini predloženog gradilišta prije nego se napravi nacrt projekta.</p> <p>Ukoliko lokacija gradilišta izaziva previše društvenih sukoba onda se</p>		<p><i>Okolišnu dozvolu treba izdati nadležna služba. Sudjelovanje</i></p>	

<p>objekata koji zaklanjanju poglede</p>	<p>mora odabrati neka druga zamjenska lokacija.</p>		<p><i>javnosti je obezbijeđeno kroz proces pribavljanja okolišne dozvole.</i></p>	
<p>Problem sigurnosti i zaštite zdravlja radnika zbog nezdravih/nesigurnih uvjeta rada (korištenje hemikalija)</p>	<p>Obezbijediti ispravno skladištenje i rukovanje hemikalijama koje se koriste za održavanje, ovisno o metodologiji njihove primjene u procesu obrade.</p> <p>Projektovati objekte tako da se obezbijedi odgovarajuća ventilacija dima, pare ili neugodnih mirisa od mogućeg zagrijavanja ili nekog drugog izvora za vrijeme radova.</p> <p>Zdravlje i sigurnost: Investitor/poslodavac mora imati napisane procedure sigurnosti na radu u skladu sa državnim propisima, koje sadrže obavezu opremanja radnika sa odgovarajućom zaštitnom opremom kao što su rukavice, gumene čizme, zaštitne naočale, maske za zaštitu od prašine itd.</p> <p>Kutija osnovne prve pomoći mora biti dostupna u objektu.</p> <p>Poslodavac mora biti spreman za nenajavljene inspekcijske posjete radi provjere poštivanja mjera sigurnosti.</p> <p>Poslodavac mora potvrditi da je sva oprema koja se koristi za vrijeme izvođenja radova u ispravnom stanju.</p>	<p>Uključeni u operativne troškove</p>	<p>Poslodavac / Investitor</p>	
<p>Problem sigurnosti i zaštite zdravlja stanovništva</p>	<p>Moraju se provoditi stroge mjere predostrožnosti protiv požara uključujući zabranu pušenja, trebaju se koristiti nezapaljivi građevinski materijali koji nisu od drveta i napraviti raspored čestog uklanjanja zapaljive prašine i ostataka vakumsom opremom ili nekim drugim sredstvima.</p> <p>Sačiniti plan zaštite od požara.</p> <p>Instalirati opremu za zaštitu od požara.</p>	<p>Uključeni u operativne troškove</p>	<p>Poslodavac</p>	

